Forum/de Volkskrant

Arnoud W.A. Boot, 18 februari 1993.

Het streven naar kwaliteit aan de Nederlandse universiteiten.

Het universitaire bestel is in een recente bijdrage in Forum door de voorzitter van het College van Bestuur van de Universiteit van Amsterdam, J.K. Gevers (26 januari), en de president van Universiteit Nijenrode, N. Kroes (16 februari), onderwerp geweest van discussie. Enerzijds vestigen zij de aandacht op de noodzaak tot diversiteit tussen universiteiten, anderzijds zou selectie vooraf een voorwaarde zijn voor het in stand houden van de kwaliteit van onze universiteiten. Het is lovenswaardig en in het belang van ieder dat dit debat, dat tenslotte de toekomst van onze universiteiten betreft, in brede kring wordt gevoerd.

Ik wil met deze bijdrage de richting van de discussie enigszins trachten te beïnvloeden. Het heeft mij namelijk bevreemd dat men in de discussie over onze universiteiten weinig oog heeft voor de afwijkende structuur en de specifiek sterke punten van de organisatie van het onderwijs in Nederland. Men is geneigd te veel de nadruk te leggen op aspecten die met name in het Noord-Amerikaanse hoger onderwijs naar voren komen.

Dr. Rinnooy Kan heeft onlangs in dit verband betoogd dat Nederland een eigen academische traditie kent. In zijn visie moeten onze universiteiten niet zomaar omgebogen worden naar de meer functionele en beroepsgerichte structuur van Amerikaanse instellingen. Als Nederlander die tot twee maanden geleden verbonden was aan een Amerikaanse universiteit zou ik een aantal meer pragmatische argumenten willen aandragen die pleiten voor een van de Amerikaanse situatie afwijkende opzet van het Nederlandse universitaire bestel. Ook wil ik aangeven waar het mijns inziens wèl aan schort, en welke veranderingen ik wenselijk acht.

Wij moeten ons realiseren dat de afwezigheid van een toelatingsselectie bij de Nederlandse universiteiten mogelijk is omdat Nederland traditioneel goede middelbare scholen heeft waarin slechts het hoogste niveau (het VWO) toegang geeft tot onze universiteiten; de selectie is in het systeem ingebouwd. Ik denk dat wij trots mogen zijn op het huidige kwaliteitsniveau van het VWO, alhoewel wij moeten waken voor verloedering. Ik juich het dan ook van harte toe dat de Staatssecretaris van Onderwijs, de heer Wallage, getuige de nota *Profiel van de Tweede Fase voortgezet onderwijs* eerder geneigd is tot een verzwaring dan een verzwakking van het pakket voor de bovenbouw van HAVO en VWO. De kwaliteit van de middelbare scholen onderscheidt ons van de Verenigde Staten, en maakt het ons als universiteit mogelijk niet 'aan de poort' te hoeven selecteren. In dit verband is het belangrijk om in te zien dat selectie aan de poort van de

universiteit de argumenten voor selectie op het middelbare school niveau mogelijk zal ondermijnen. Daarmee wordt ons goed functionerende middelbare school systeem aan onnodige veranderingsdruk blootgesteld.

Met mijn betoog tot zover hoop ik aangegeven te hebben dat ik selectie aan de poort van de universiteit binnen ons bestel onnodig en mogelijk ook ongewenst acht. Uiteraard heb ik het hier over de basis universitaire studie (de eerste fase). Voor de post-doctorale opleidingen ligt dit anders; alleen al vanwege het beperkte aantal plaatsen is selectie hier onontbeerlijk.

De problematiek van diversiteit en selectie leidt af van onze gemeenschappelijke zorg, de kwaliteit van de universiteiten. Het is mijn overtuiging dat universitaire onderwijsprogramma's tekort schieten, en dat de universitaire middelen (inclusief de wetenschappelijke staf) op veel plaatsen inefficiënt worden aangewend. Het zijn juist deze twee aspecten die van grote invloed zijn op de kwaliteit van het onderwijs. Diversiteit en selectie van studenten zijn binnen ons bestel slechts van bijkomend belang.

Eén van de standpunten die ik regelmatig hoor is dat het onderwijs aan universiteiten is verwaarloosd door de recente nadruk op onderzoeksprestaties. Dit standpunt vindt veel steun bij studenten en docenten, alsmede bij andere betrokkenen. Ik heb mij hier altijd over verbaasd aangezien de onderwijslast in Nederland mager afsteekt tegen die van Amerikaanse (top-)universiteiten, terwijl de onderzoeksprestaties daar zeker niet lager zijn. Het lijkt mij dat er ruimte genoeg is voor fatsoenlijk onderwijs. Op de economische faculteiten is mij opgevallen dat er een grote neiging bestaat om het aantal 'klassikale' contacturen tussen docent en student te minimaliseren. De slechte organisatie van het onderwijsprogramma leidt tot het voortdurend en *ad hoc* bijsturen en in goede banen leiden van het onderwijs. Kortom, het ontbreekt de Nederlandse economische faculteiten aan een goede organisatie van het onderwijs. Men moet een vaste onderwijsstructuur kiezen, niet jaarlijks de structuur herontdekken. Op dit punt verschillen de Nederlandse universiteiten van haar Amerikaanse zusterinstellingen. Nederlandse middelbare scholen daarentegen zijn wèl in staat om een vaste structuur voor het onderwijsprogramma te kiezen. Universiteiten denken schijnbaar dat de noodzakelijke academische vrijheid zou moeten impliceren dat onderwijs informeel en *ad hoc* kan worden gestructureerd.

Een tweede standpunt dat wordt verkondigd is dat de nadruk op onderzoek heeft geleid tot het aantrekken van onderzoekers, die '*dus* geen goede docenten' zijn. Het verrassende van de Amerikaanse top business schools is dat zij ontdekt hebben dat uitstekende onderzoekers in het algemeen ook de beste docenten zijn. Natuurlijk zijn er uitzonderingen, maar het idee dat onderzoek en onderwijs op gespannen voet staan hoort thuis in het rijk der fabelen.

Een ontwikkeling die mij zorgen baart is de gespannen relatie tussen de basis universitaire studie (de eerste fase) en de post-doctorale beroepsgerichte opleidingen. Wat wij zien in Nederland is dat veel universiteiten zich storten op het creëren van bijvoorbeeld (bedrijfseconomische) MBA opleidingen. Het grote probleem dat ik zie is dat deze ontwikkeling de aandacht afleidt van de inhoudelijk grotendeels identieke universitaire (bedrijfs-)economische studie (eerste fase). Als economische faculteiten moeten wij ons in de komende jaren op de eerste plaats inzetten voor het creëren van hoogwaardige (eerste fase) economie opleidingen. Post-doctorale opleidingen zijn prachtig, maar (letterlijk) secundair.

Het beleid van de Universiteit van Amsterdam volgt in grote lijnen de ideeën die ik in dit stuk heb geventileerd. Zo zijn in de afgelopen twee jaar bekende economen (Van der Ploeg en Van Wijnbergen) naar Amsterdam gehaald. Ook op het gebied van de bedrijfseconomie, in het bijzonder het vakgebied financiering, is het wetenschappelijk personeel uitgebreid met een aantal docenten met grote buitenlandse ervaring. Het verrassende - doch niet meer voor u als lezer van deze bijdrage - is dat deze nieuwe wetenschappers zich ogenblikkelijk hebben gestort op het herstructureren en intensiveren van het onderwijs. Kortom, een superieure economische opleiding aan de Universiteit van Amsterdam is wat ons voor ogen staat.

Arnoud Boot is hoogleraar Ondernemingsfinanciering en Financiële Markten (bedrijfseconomie) aan de Universiteit van Amsterdam, en was tot december jl. verbonden aan de J.L. Kellogg Graduate School of Management van Northwestern University in Chicago.